

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

32. De Accusatione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

Assumptiva est, quæ colorem sumit ad factum excusandum, cætero qui malum.

Color autem apud Rhetores, est quicquid ad excusationem facti assumitur, quod eius rationem immutat, vt purpura lanam.

Tres autem habet partes, remotionem, comparationem, concessionem.

Remotio omnem culpam remouet, & in alium transfundit, vt Vlysses apud Homer. Iliad. α. verberauit Therfitem, reus citatus, non diffitetur, sed impudentem mulcam, & Regum obretractorem se verberasse dicit, qui minime tolerandus fuerit.

Comparatio, factum aliquod deterioris comparatione, quod alioqui faciendum fuisset, minuit: vt lex Solonis sanxit, εἰ μὴ τῆς τρεῖς τοὺς γονεῖς, & τῆς ἑσῆς, si quis nutriuerit parentes, infamis esto. Aliquis alimenta denegauit patri, excusat se, quod, cum aut patri, aut coniugi fame peteundum esset, vxoris salutem vitæ parentis anteposuerit.

Concessio factum concedit, & malum fateatur, sed minuit ab adiunctis.

Purgatio, cum reus se aliquis vi impulsus ad crimen ostendit, eius partes sunt necessitas, fortuna, permotio.

Iosephus.

Necessitas, vt mater Hierosolymitana necauit filiolum, sed furore, & fame stimulante pessimis omnino dominis.

Fortuna, pædagogus Crcesi filio admotus, venabulo feram appetens, alumnū transuerberat, casu factum diluit apud Regem, & certe ita diluit, vt, quod testatur D. Basilius, à Croeso absolueretur.

Herodot.

D. Basil.

in epist.

Permotio, quæ à Cicerone 2. de Inuent. dicitur impulsio, & ratiocinationi opponitur, vt Achilles, districto gladio insilit in Agamemnonem, sed in eo æstu, qui describitur ab Homero, amoris, & furoris omnium impotentissimo.

Iliados, α.

Deprecatio malum malefactum admittit, nec excusationes multas querit, sed ignoscere petit.

Rationes ignoscendi sunt, rei nobilitas, virtus, antea acta vitæ innocentia, officia in reipub. spes futurorum, minimum periculum in ignoscendo, honestas in venia, si concedatur.

Hic locus dicendi amplissimus, & vbi flexanima illa eloquentia vires suas erexit, & motus excitat.

Nunc de varijs generis iudicialis orationibus videamus.

De accusatione.

CAPVT XXXII.

Primum omnino, eundemque frequentissimum in genere iudiciali locum obtinet accusationes, & defensiones, de quarum artificio iuuat hic nonnihil submonere.

Accusatio, cum sit rei coram iudicibus delatio, ritè seruatis iudicialium formulis, honesta debet esse, & grauis: neque enim idem est accusator, ac liuidus quispiam calumniator, qui cum veris criminibus innocentis famam nullatenus aspergi videat, maledicendi rabie sicca conquirat, quibus pessumdet innocentiam.

Accusatio (inquit Cicero) crimen desiderat, alioqui mala, & augatoria futura est.

Nec satis, bonum aut commune, aut priuatū spectare debet, quo consilio si destituta sit, in vitia inuidiæ, odij, perfidiæ, facile prolabitur. Quamobrem & spectata communi utilitate multos olim Resp. Romana probauit accusatores, & ad hæc studia iuuenum non raro aluit industriam, vt inuidiosa optimatum potentia, ab ipsdem telis accusationis circumuenta, vel infringeretur, vel hebesceret.

Facile (inquit Cicero) omnes patimur esse quamplurimos accusatores: quod innocens, si accusatus sit, absolui potest: nocens, nisi accusatus fuerit, condemnari non potest.

Vtilius est autem absolui innocentem, quam nocentem causam non dicere.

Sic anseres, & canes aluntur in capitolio, vt si gnificet si fures venerint, at fures inter noscere non possunt, significant tamen si qui noctu in Capitolium venerint, & quia id est suspiciosum, tametsi bestia sunt, tamen in eam partem potius peccant, quæ est cauior. Quod si luce quoque canes latent, cum Deos salutatum aliqui venerint, opinor ijs crura suffringantur, quod acres sint, etiam tum, cum suspicio nulla sit: simillima est accusatorum ratio. Alij (inquit) anseres sunt, qui tantummodo clamant, nocere non possunt: alij canes, qui & latrare, & mordere possunt, qui si latent sine suspitione, & deferant crimina, nec dicere possint, aut quare, aut quomodo, sunt omnino reprimendi.

Verum.

Verum, quia difficile est in istis accusationibus tenere modum, postquam accusatoribus honos, & primum aliquod esse cepit, tanta fuit accusandi rabies, ut nulla satis munita videretur aduersus improborum linguas innocentia. Quæ ratio effecit, ut à prudentibus Imperatoribus ista accusandi licentia cohiberetur, & delatores, quo nullum pestilentius hominum genus, grauissimis poenis subijcerentur.

Accusatorum seritas.

Quam ob rem, accusandi provincia viris præsertim moderatis suspecta semper, & odiosa visa est, & defensus quidem (ut ait Tullius) laudabilior; accusatio tamen per se probata est. Habet autem pondus suæ auctoritatis, cum legitime tractatur; & primum quidem ea, quæ ad accusandum descendit persona, non aliqua venali, aut sanguinaria eloquentia videretur in rei miseriam inuehi, non inuidia, non odio, non spe præmiorum ad accusandum rapi, sed oppressæ innocentie misericordia, improbitatis odio, communis utilitatis ratione. Hoc omnes profiteri, si non æquè præstare solent accusatores, & quæ huiusmodi suspicio subesse possit, hanc primum conantur eleuare. Nec aliò spectat hoc Ciceronis exordium.

Si quis vestrum (Iudices) aut eorum, qui adsunt, fortè miratur, me, qui tot annos in causis iudicijque publicis ita sum versatus ut defenderim multos, læserim neminem: subito nunc mutata voluntate, ad accusandum descendere. Is, si mei consilij causam, rationemque cognouerit: vna & id quod facio probabit: & in hac causa profectò neminem mihi esse præponendum actorem putabit.

Deinde fuse narrat, & amplificat iustissimas causas, quibus ipse ad hanc accusationem fuerit adductus. Sed non opus est, in singulis accusationibus tanto ambitu orationis, præsertim ubi quis patronus ex officio, & consuetudine facit, & reus ita nocens est, & infamis, ut tacite probetur omnibus eius delatio.

Amplificare omnia puerorum.

Secundò, valde spectanda occurrit, qualis sit res, persona, & quibus accusetur criminibus.

Puerorum est omnia temere augere, in omnibus esse nimios. Itaque, & leuiculus plerumque errores, non secus ac grauissima quæque crimina insectantur, & exclamant in iugis: O facinus inauditum! ô scelus in extremas terrarum oras deportandum!

Longè aliter prudentes accusatores faciunt,

qualis reus in iudicium veniat, considerant, timidè incedunt in lubrico, rationem habent dignitatis, & nobilitatis, consulunt affinium, qui reo sanguine coniuncti sunt honori, non temerè quidpiam, & declamatoriè profundunt, notant crimen, designant circumstantias, testimonijs conuincunt, de re videntur, non de homine dicere. At si persona infamis est, & laborat grauitate scelerum, tunc grauioribus aculeos exerunt eloquentiæ.

Tertiò notandum est in modò, & ratione agendi, non tam meliorem esse accusationem, quæ multas criminum exaggerationes contineat. Quot putas esse in Verrius lusus, & excursiones ad pompam, quas Cicero non dixit in iudicio, sed posteris scripsit, ad nomen potius eloquentiæ, quàm ad Verrius damnationem: si enim in singulis criminibus amplificandis tantum temporis impendisset, multa illi necessario prætermittenda fuissent, quæ ad causam maximè attinebant. Quid igitur fecit acutè crimina collegit, stricte exposuit, tabulas protulit, testes expediuit. Hæc planè sunt arma ferrea, quibus Verres cecidit, nescio an istis aureis oppressus, certè non tam subito conuictus fuisset.

Accusatoris officium.

Quartò, magna ars accusatoris dilucidè narrare, robustè confirmare, abstinere leuiculis argumentis, quæ prima aggressionem refelli manifestè possint, ex quibus & aliorum fides, non sine damno periclitetur.

Magnum pondus obtinet oratio, ubi non tantum furem, & homicidam clamat, sed quare, & quomodo, manifestis addicit argumentis.

Quintò, callidum est accusationis genus, ubi cum acriter, & multis criminibus urgeas, dicas tamen te plurima modestiæ causa prætermittere, hoc lucrari ex tua moderatione reum, ut minus videatur scelestus, quàm ipse sit. Parcendum auribus iudicum, consulendum verecundiæ, Hominem ea admisisse, quæ à verecundo aduersario audire non possit. Quod si nauiter impudens fuerit in patrandò, te in commemorando minus verecundum fieri non debere.

Deinde quæ dicas, molliter, & frigide necessitate actionis adductum dicere te ostendas: Hæc species modestiæ est apud graues personas ad persuadendum efficax.

Accusatori cauendum à

Sextò, nunquam sanguinaria voluntas expromenda est: nunquam capto, & vndique circumuento muliebriter insultandum: fit enim ple-

sanguina - *volun-*
tate ex-
promenda.

plurimumque, vt odium, quod cupimus accen-
dere, cum vehementior fuerit rei calamitas,
deferuescat, & vicissim locum miserationi ce-
dat. Itaque & acres etiam accusatores signifi-
cant se non hominis cruorem sitire, qui ab
omni crudelitate sint alieni, sed dolere quod
reus se in eos laqueos coniecerit, vt nisi cum
maximo legum, & reip. detrimento saluus esse
non possit.

Penè illi expedire vt quamprimum dam-
netur, vt moriatur, & commune odium ex-
piet. Alia tamen ratio est, vbi & molliores ti-
nentur iudices, & valde infamis, ac scelestus
est reus; tum enim grauiora quæque atrociter
commemorantur, & impunitas futura licen-
tia exaggeratur, vt nullum ei pateat effu-
gium.

uersariorum, fraudibusque detectis resspit-
cant, & nostri sint partibus in potremum a-
quiores.

Tum verò maximè hæc lenitas, vel potius
quædam minima siccata orationis maiestas
requiritur à Christianis, & religiosis personis,
vt ipsi moderationis, quam profitentur, præ se
ferant documentum. Quæ ratio præclare ab
Athenagora, & Iustino in Apologijs imita est;
numquam enim non honorificè Imperatores,
& Senatam appellant, & ille quidem modò
μῆλας βασιλέων, modò μείζους φιλοσόφων,
& φιλομαθέων maximos, humanissimos,
eruditissimos nominat; hic sacrum senatum
ἱερὰν σύγκλητον, atque omni conuicio abstinen-
tes robustis agunt rationibus, qui certè modus
efficax est, & potens.

Alius est acrior, & magis aculeatus, qui ad
improbos, & virulentos calumniatores coer-
cendos adhibetur, qui vt sunt ceruicosa cuius-
dam audaciæ, leuioribus remedijs sanari mi-
nimè possunt. Sed vt Tigres Musica, ita illi
suauitate orationis efferantur.

Tales sunt Hæretici Ecclesiæ nomini & re-
ligionis ordinibus perinensi, quos Ecclesia-
stici scriptores, & viri sancti non molli brachio
tractare solent. Talis fuit ille Appion, qui cum
in antiquam Iudæorum religionem stoma-
chum petulanter eructasset, multa de Moyse,
& Patriarchis pessimè fabulatus, à Iosepho
acri, & neruoso scriptore non segniter carpi-
tur, & confutatur. Nec molli stylo Græcos
Φιλοσόφους & φιλοπαιδαγωγούς Christianæ scilicet
religionis derisores excipit Theodoretus,
aut Iulianum mellitis verborum globulis per-
fundit Nazianzenus: sed in Dei causa tacet
orationis spirant, quas ardor spiritus in istis
argumentis suggerit.

Ordo autem, & dispositio Apologiæ talis
est: præmitti solet exordium, in quo defensionis
istius ratio affertur, & nonnulla de rei cir-
cumstantijs delibantur, quibus ad confutatio-
nem fiat apparatus.

Mox ipsa refutatio succedit potissima pars
Apologiæ, in qua instituenda triplex seime
dispositio seruatur.

Alij enim ex tota accusatione certa sibi, ac
præcipua capita confutanda præstituant, quibus
eneruatis, tota faciliè aduersariorum cor-
ruat oratio.

Sic Athenagoras apologiam in tria capi-
ta totam diuidit, & proponit his verbis,
*τρία ἕστιν ἡμῖν ἐπισημασμένα, ἃ δεύ-
ονται,*

De Apologia, & purgatione.

CAPVT XXXIII.

Apologia, siue purgatio, defensio est,
quæ accusationi opponitur. Hæc pro
personarum, rerum, & argumentorum
ratione varia, & multiplex esse solet.

Etenim si, qui se purgare conatur, est no-
cens, & acerrimum habet accusatorem, grauior
ei nascitur, & operosior defendendi ratio. Itaq;
vbi res manifestissimis tenetur indicijs, iuuat
facti excusationem à varijs, quæ in rem cade-
re solent, circumstantijs potius aggredi, quàm
frustra in faciendo laborare.

At vero si innocens est, qui accusatur, &
eam calumnia futura est concertatio, *potentis-
simum defensionis telum est innocentia.*

*Innocen-
tia telum
potentis-
simum.*

Et vix vllus inuenietur tam callidus in su-
telis calumniator, qui saltem aliquando non
impingat. Nam mendacia, vt præclare dictum
est ab antiquo poeta, cauda vt plurimum ni-
grant, & in extrema sui parte falsa deprehen-
duntur.

*Apologia
vses apud
Principes.*

Magna autem est habenda personarum, &
rerum ratio. Nam si Apologia habenda est ad
Reges, & Principes, qui errore communi in-
ducti, & ab improbis calumniatoribus decep-
ti, in nos fuerint iniquiores, quàm eorum di-
gnitas postulabat, non sunt temerè conuictijs
irritandi, sed miti potius veritate, & prudentia
de rebus edocendi, quò agnita grauitate ad-

*Apologia
mellium.*

*Apologia
dispositio
triplex.*